

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมลุ่มน้ำหมัน กรณีศึกษา บ้านด่านซ้าย บ้านนาเวียง และบ้านนาหอ แบ่งเป็น ๒ ประเด็น คือ ส่วนแรกในฐานะที่เป็นโครงการย่อยของการอบรมเชิงปฏิบัติการประวัติศาสตร์ โบราณคดีและชาติพันธุ์ กล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลา ๑ ปี ๖ เดือน ของการทำงานวิจัยโครงการนี้ นับได้ว่าบรรลุเป้าหมายตามที่หัวหน้าโครงการวิจัยตั้งไว้ เพื่อต้องการสร้างนักวิจัยท้องถิ่น เพราะงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มคนที่หลากหลายอาชีพ และหลายวัย ร่วมกันร้อยเรียงข้อมูล ทั้งจากการเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่น และบันทึกจากความทรงจำ โดยผ่านการจัดระเบียบจากนักวิจัยส่วนกลาง โดยมีคณะอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาและแนวทางการศึกษาอยู่เป็นระยะ

ส่วนที่สองถือเป็นกรณีศึกษา สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เน้นเรื่อง การเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมในลุ่มน้ำหมัน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งประกอบด้วย ๓ หมู่บ้านคือ ด่านซ้าย นาเวียง และนาหอ

ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนลุ่มน้ำหมัน มีบรรพบุรุษเป็นคนลาวจากหลวงพระบาง ซึ่งสังเกตได้จาก ภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันมีหลายคำใกล้เคียงกับภาษาลาวเมืองหลวงพระบาง อีกทั้งประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า ยังเป็นเครื่องแสดงอย่างชัดเจนถึงบรรพบุรุษของตนเองที่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากหลวงพระบางมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา

การตั้งบ้านเรือนในครั้งนั้นส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ริมน้ำหมัน กล่าวคือ เริ่มจากปักหลักฐานที่บ้านเก่า ก่อนที่ย้ายลงมาด้านเหนือของลำน้ำหมันทางทิศใต้มามานาหอ แล้วเคลื่อนย้ายมาบ้านนาเวียง จนกระทั่งมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านด่านซ้าย ในปัจจุบัน

กระทั่งสังคมมีการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา สภาพโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี มีไฟฟ้า การคมนาคมสะดวกมีการติดต่อกับชุมชน ต่างอำเภอมากขึ้น ผลของการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ จากเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองกลายเป็นเศรษฐกิจแบบการค้ามากขึ้น การดำรงชีพมีการเปลี่ยนอาชีพจากการทำนา มาประกอบอาชีพอย่างอื่นมากขึ้น เช่น รับราชการ รับจ้างขายแรงงานในต่างถิ่น

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เดิมเป็นแบบเครือญาติ เชื้อถือและให้ความเคารพในตัวผู้นำท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น ผู้เฒ่าผู้แก่ โดยเฉพาะเจ้าพ่อกวน เจ้าแม่ นางเทียม พ่อแสน และนางแดง เป็นที่เคารพและศรัทธาของคนท้องถิ่น ในด้านสถาบันการศึกษา บทบาทของครูและ

โรงเรียนเปลี่ยนไป ค่านิยมการศึกษาเปลี่ยนไป ส่วนภาษานับว่าเป็นเอกลักษณ์เด่น มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เด็กรุ่นใหม่แทบไม่ได้พูดภาษาลาว เมืองหลวงพระบาง

ขณะที่การดูแลสุขภาพและสาธารณสุข มีการยอมรับแพทย์แผนใหม่เข้ามามาก แต่ยังมีบางส่วนที่ใช้วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านยังมีการอยู่ไฟ ด้านศาสนา บทบาทของพระตลอดจนการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ เปลี่ยนไป โดยเฉพาะข้อห้ามในการปฏิบัติตามพิธีกรรมต่างๆ เปลี่ยนไป โดยเฉพาะข้อห้ามในการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมมีความเคร่งครัดน้อยลง งานบุญต่างๆ หลายงาน ถูกเปลี่ยนไปตอบสนองเพื่อสนองกับสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเพื่อสนองเรื่องการท่องเที่ยว

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค การรับวัฒนธรรม การแพร่กระจายของอำนาจรัฐ และปัจจัยอิทธิพลของการค้า ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ และมีลักษณะที่เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ หมู่บ้านเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย โดยเน้นด้านวัตถุมากขึ้น ชาวบ้านมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมู่บ้านมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น ประการสำคัญ มีการตอบสนองกับนโยบายต่างๆ ของรัฐและสังคมภายนอก ธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนในสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม